

ליקוטי מוהר"ן בפרשה - 225

קרח ה'תשפ"ה / מאת הרה"ג אליהו עטייה שליט"א

מחלוקת

טויל בלקוטי מוהר"ן

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

המחלוקת היתה בעדת קרח בבינים לבין עצמם / מה אומר רבינו - הוא שותק! / נגזר על רבינו שתהיה עליו מחלוקת / הבאתי לכם מתנה - 'מחלוקת' / כתר: כל יהודי הוא בחינת כתר לה' ית', וצריך למצוא בו זכות / במופלא ממך אל תדרוש וכו' / הנוטע לסייג ולקורות - בענין ערלה / איך אפשר להבין במציאות האדם שהכתר גבוה מהמוחין שלו / מה חשוב יותר באוטו, הגז או הברקס / מילה בסלע - שתיקה בשנים / חכמה: הפוגם באמונת חכמים נאנש במחלוקת / יש ניסיון של פגם אמונת חכמים, לחכמים בעצמם / כל דור צריך ספרים חדשים כפי הדור / העונש על הפוגם באמונת חכמים ובספריהם - 'עצירות' / יש עוד פגם של 'אמונת חכמים' בשלא מאמין בתורה שלעצמו / חטא עץ הדעת - בא מפגם 'אמונת חכמים' / אמונה בכל החכמים לא סותר לאמונה בצדיק האמת המיוחד / בינה - ענוה, יש מדרגות והיכולת שלהגיע אליהם צריך מחלוקת / אפילו על משה רבינו עשו מחלוקת / מה הביאור שעי' מחלוקת אפשר לעלות למדרגות והיכולת / ע"י מחלוקת באים לענוה גדולה / בכח הענוה עולים מדרגות והיכולת / השני הפכים שבדעת / חסד - המחלוקת מגביה ומגדלת את האדם / תהליך גדילת העצים / הדימיון בין אש ומים בעצים למחלוקת / המחלוקת מודיעה לאדם שלא הכל טוב אצלו לגמרי / החרב המתהפכת שיש מעל הראש / 'לעולם הוי קבל וקיים' / גבורה - המריבה בין הצדיקים היא כדי לגרש את הסטרא אחרא / ר' דוד צבי אורבך השווער של ר' נתן היה מתנגד גדול / ר' דוד צבי היה נשמה שנתן אותה הבעל שם טוב לאביו / גם הבעש"ט הרוויח מנתינת הנשמה / ר' נתן החזיק בצורה מופלאה מהשווער שלו / הביאור בזה - שמחלוקת בין הצדיקים מגרשת סטרא אחרא / המחלוקת בין הצדיקים מרחיקה את מי שלא ראו להתקרב / תפארת - עונש החולקים על הצדיק ב'תאות ממון' תפארת נפולה / איזו תאוה גדולה יותר ניאוף או ממון / נצח - ניצחתי ואנצח, לולא המחלוקת היה רבינו מקרב את כולם / ניצחתי - בחיי, ואנצח - אחרי התסלקותי / הוד - הרשעים שחולקים על הצדיקים בחייהם הם קרואים מתים / יסוד - להתקרב לצדיק, ובעיקר כשאתה עדיין חי / מדוע קשה להתקרב לצדיק אחרי שהאדם נפטר / דוקא בדור שקודם הגאולה יש את הבלבול הכי גדול / מלכות - המחלוקת בגלל דמיונות שאתה חושב על חברך / לפעמים אתה מחמא לאדם והוא בטוח שאתה מבקר ומעיר לו / סיכום עשרה ענייני מחלוקת על פי העשר ספירות

השיעור לרפואה שלימה של שרון בן נעימה נעמי יאל נא רפא נא לוי ולעילוי נשמת אולגה (חולה) בת סימי ומאיר זכרונה לברכה

המחלוקת היתה בעדת קרח בבינים לבין עצמם

א. פרשת קורח מדברת על ענין המחלוקת, כתוב במשנה (אבות ה, יז): 'מחלוקת שאינה לשם שמים - זו מחלוקת קורח וכל עדתו, ולכאורה קשה: מה זה מחלוקת קורח וכל עדתו, למה לא כתוב מחלוקת קורח ומשה, אלא באמת קורח וכל עדתו הם אלה שחלקו זה עם זה, אבל משה לא היה במחלוקת - משה שתק ולא חלק. היה רק מחלוקת בין קרח ועדתו בעצמם, כי כל עדתו חלקו זה עם זה - כל אחד חשב שהוא יהיה ראוי להיות כהן גדול. הרי כתוב ברש"י על הפסוק (במדבר טז, ו), וז"ל: אמר להם משה הריני אומר לכם שלא תתחייבו (בנפשותיכם), מי שיבחר בו ה' יצא חי, וכולכם אובדים. לא יהיה 250 כהנים גדולים רק כהן גדול אחד, והשאר ימותו. נמצא, שהייתה מחלוקת בתוך העדה של קורח, שכל אחד ואחד אמר שהוא זה שגדול מכולם, והוא זה שראוי להיות כהן גדול. ולכן המחלוקת היא בין קרח ועדתו דווקא, ולא בין קורח למשה.

מה אומר רבינו - הוא שותק!

ב. אמרנו שמשנה לא עשה שום מחלוקת משה שתק, כעין זה היה גם במחלוקת הגדולה שעשו כנגד רבינו, מסופר בשיח שרפי קודש (ח"ב אות קצ"א), וז"ל: בעת המחלוקת שהתעוררה על רבנו, שאל אחד מהגדולים ששמע את טענת החולקים: "מה אומר רבנו על טענות המתנגדים עליו?" אמרו לו: "הוא שותק ולא עונה בלום!" נענה ואמר: שבעת מתוך לי הנאמר באבות "איזהו מחלוקת שלא לשם שמים מחלוקת קרח ועדתו" ולכאורה היה צריך לכתוב "מחלוקת קרח ומשה", אולם מכאן ראינו שמשנה עצמו שתק ולא הגיב

למחלוקתם של קרח ועדתו, וכל המחלוקת נקרא רק על שם, שירק הם מלפנים ומעוררים את המחלוקת.

נגזר על רבינו שתהיה עליו מחלוקת

ג. כמה פעמים את הסיפור הידוע שאחר הברית מילה ביקשה פייגא האמא של רבינו מאחיה רבי ברוך שיברך את רבינו, ושאל אותה ר' ברוך, מה את רוצה שאני אברך אותו. אמרה לו אני רוצה שתברך אותו שלא יהיה עליו מחלוקת, אמר לה רבי ברוך זה פאר פאל (מקרה אבוד), אין כבר מה לעשות, הרי כל מה שהוא ירד כאן לעולם רק בתנאי אם תהיה עליו מחלוקת.

הבאתי לכם מתנה - 'מחלוקת'

ד. רבינו אמר כמה תורות בענין הזה של המחלוקת, וקצת בעזרת השם נלמד אותם היום. כי עסק לברר את הנושא הזה, איך להתמודד איתו, ואיך להוציא ממנו רק את הטוב. עד כדי שרבינו קרא למחלוקת 'מתנה'. מובא בשיח שרפי קודש (ח"י אות כ"ז), וז"ל: תכף שחזר רבנו ז"ל מארץ ישראל והתישב בל'אטיפאל, נתעוררה עליו ועל אנשי שלומנו מחלוקת גדולה, ואמר אז רבנו בצחות לאנשי שלומנו 'הבאתי לכם מתנה מנסיעתי לארץ ישראל את המחלוקת', ע"כ. וכדי להבין דבר כזה, נצטרך ללמוד כמה תורות על ענין של מחלוקת, ואיך יתכן שיש ממנה גם תועלת למי שחולקים עליו.

כתר: כל יהודי הוא בחינת כתר לה' ית', וצריך למצוא בו זכות

ה. התורה הראשונה שנלמד בליקוטי מוהר"ן (סוף תורה וי"ו), וז"ל: כל אחד מישראל הוא בחינת 'כתר' להשם יתברך, וצריך להכניס בו (בכתר) כל מין אבנים טובות שאפשר למצא, דהיינו שצריכין להשתדל לחפש ולבקש אחר כל צד זכות ודבר טוב שאפשר למצא בישראל, ולדון את הכל לכף זכות, כי (ישראל) הם בחינת כתר להשם יתברך, עכ"ל. בכתר צריך לקבוע בו אבנים טובות ומרגליות, וככל שיש בכתר יותר אבנים טובות ומרגליות, ככה הוא יותר יפה, יותר מכובד ויותר חשוב.

ואומר רבינו: מה הן האבנים טובות ומרגליות שצריך לקבוע בכתר? זה שאתה יכול לדון כל יהודי לכף זכות, אפילו את מי שחולק עליך, וז"ל: נמצא, שעל ידי שדנים את הכל (כל יהודי) לכף זכות, שעל ידי זה שותקין לו בשמבזה אותו, כי מוצאים בו זכות - שאינו חייב כל כך במה שמבזה אותו, כי לפי דעתו וספרתו נדמה לו שראוי לו לבאות אותו וכו', על ידי זה נעשה בחינת כתר, עכ"ל. כלומר גם אותו אחד שחולק עליך, אתה יכול למצוא בו כף זכות ולומר: למה הוא חולק עלי, בגלל שהוא טועה בי, הוא חושב על איזה משהו שעשיתי שהוא לא טוב ולכן הוא חולק עלי, או כל מיני סיבות כאלה, אבל ודאי כוונתו כנראה לשם שמים. וכשאתה דן את החולק עליך לכף זכות, זה עצמו גורם שאתה מוצא בו נקודות טובות. כלומר כל פעם שאתה דן יהודי לכף זכות, אתה מוצא בו עוד אבן טובה ועוד יהלים, וזה האבנים טובות שאתה קובע בכתר של ה' יתברך, כי כל יהודי הוא כתר של ה' יתברך.

במופלא ממך אל תדרוש וכו'

ו. המשנה אומרת (אבות ג, יג) 'סיג לחכמה שתיקה', ולכאורה צריך להבין מדוע הגדר של הכחמה, הוא שתיקה? והביאור בזה, גם אדם

מילה בסלע – שתיקה בשנים

י. ובוזה מובן מליצת הגמ' במגילה (דף יח.) אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא: מְלָה – בְּסֵלַע, מְשִׁתּוּקָא – בְּתַרְיִן (ואמרים בארץ ישראל, דיבור טוב יש לקנותו סלע, שתיקה טובה יש לקנותה בשני סלעים). יש מעלה גדולה מאוד בשתיקה, ובעיקר בזמן מחלוקת אפילו שאתה חושב שאתה יכול לדבר להסביר, תשתוק, השתיקה היא הדבר הטוב ביותר בזמן מחלוקת, היא הכתר שלך.

חכמה: הפוגם באמונת חכמים נענש במחלוקת

יא. בליקוטי מוהר"ן (תורה סא, ה) ומובא לקוטי עצות (צדיק נ"ה), וז"ל: עקר המחלוקת שָׁבָא עַל הָאָדָם, הוּא מַחֲמַת פֶּגֶם 'אֱמוּנַת חֲכָמִים' – עַל שֶׁלֹּא הָאֱמִין בְּצַדִּיקִים שֶׁהֵם הַחֲכָמִים, וְדַבְרֵיהֶם וְסִפְרֵיהֶם הַקְדוּשִׁים לֹא הֵיוּ חֲשׁוּבִים בְּעֵינֵי כָּלֹם, וְהֵיוּ בְּעֵינֵי אֶדְ לְמוֹתָר. מִכָּל שָׁבָן וְכָל שָׁבָן אִם חָס וְשָׁלוֹם הָיָה מְלַעֵיג עֲלֵיהֶם; וְעַל יְדֵי כֵּל זֶה בָּא מַחֲלֻקַּת בְּפִי הַפֶּגֶם חָס וְשָׁלוֹם. מִה הַסִּיבָה שָׁבָא עַל אָדָם מַחֲלֻקַּת לָמָּה הוּא נִעֲנָשׁ בַּמַּחֲלֻקָּה? אֶחָד הַסִּיבּוֹת הִיא בְּגִלָּל שֶׁהוּא פֹגֵם בְּאֱמוּנַת חֲכָמִים וְלֹא מַחֲשִׁיב אֶת הַסִּפְרִים שֶׁל הַחֲכָמִים.

יש ניסיון של פגם אמונת חכמים, לחכמים בעצמם

יב. אם נשים לב הרבה פעמים דווקא המחלוקת היא על אנשים חשובים ואפילו על רבנים, ולמה כי הרבה פעמים דווקא רבנים הם הפגומים באמונת חכמים, כי בגלל שהוא באמת רב, הוא באמת שווה, אז הוא חושב שכל מה שהוא עושה זה בסדר וטוב, ולא מחשיב את הרב השני. אבל הרב השני הוא גם תלמיד חכם גדול מאוד, ואם אתה בעצמך לא מאמין מספיק בו שהוא גם תלמיד חכם גדול אף שזה כך באמת, זה נקרא שאתה פוגם באמונת חכמים, וזה לא סותר שגם אתה תלמיד חכם גדול. לכן הרבה הפעמים הניסיון הזה הוא לתלמיד חכם דווקא, והוא ניסיון קשה יותר מאשר לאדם פשוט, שאין לו בעיה עם זה להאמין בהרבה חכמים בשלמות.

כל דור צריך ספרים חדשים כפי הדור

יג. ואותו דבר בענין זלזול בספרים של תלמידי חכמים אחרים, רבינו אומר בתורה ס"א: וְשֶׁכָּמָּה סִפְרֵים עֲבָשׁוּ (ספרים שנכתבו בזמן של עכשיו), וְגַם עֲתִידִים לְהִיּוֹת עוֹד כָּמָּה סִפְרֵים, וְכָלֶם צְרִיכִים לְהַעֲוֹלָם. וּבִתְחִלָּה בְּשָׁלָל הָיָה לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים, אָזִי הָיוּ כָּל הַסִּפְרִים אֲצִלּוֹ – כִּלָּא (לא) הָיוּ חֲשׁוּבִים בְּעֵינֵי כָּלֹם, כִּי הָיָה מְלַעֵיג עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קְהֵלֶת יב, יב) "עֲשׂוֹת סִפְרֵים הִרְבָּה אֵין קֶץ וְלֹהֵג הִרְבָּה" וְכוּ', דִּהְיִינוּ שֶׁמְלַעֵיג עַל רַבּוֹי סִפְרֵיהֶם, וְאָזִי כָּלֶם כִּלָּא (ככלום) אֲצִלּוֹ.

אנחנו רואים יש הרבה פעמים ספרים שהיו בדורות הקודמים מאוד חשובים, אבל הם לא מתאימים לדור שלנו, או שהם מדברים גבוה, או שמדברים על בעיות שכרגע אנחנו לא מתמודדים איתם, או שאנחנו נמצאים בבעיות הרבה יותר קשות – ואנחנו קודם צריכים לטפל בבעיות אחרות שיש לנו, או כל מיני סיבות אחרות, שלכן צריך שהספרים יהיו כפי הדור, ולכן כל דור ודור מתחדשים ספרים.

העונש על הפוגם באמונת חכמים ובספריהם – 'עציחת'

יד. ואם יבוא אדם ויאמר, אני אין לי אלא דברי הראשונים, רק הספרים החשובים של הראשונים, ויזלזל בכל שאר הספרים, אומר רבינו שהוא נענש 'במותרות' – מידה כנגד מידה על שהוא מזלזל

חכם, ואפילו חכם גדול, יש לו בעיה: שהחכמה מתפשטת וחושבת גם במקומות שלא טוב להיכנס לשם, כמו שאומרת הגמרא בחגיגה (דף יג.) אומרת: בְּמַפְלָא מִמֶּדָּה אֶל תִּדְרוּשׁ וּבְמַכְסָּה מִמֶּדָּה אֶל תַּחֲקֹר, בְּמָה שֶׁהִרְשִׁית הִתְבּוֹנֵן, אֵין לָךְ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת (ע' שיחות הר"ן רכ"ד). כלומר, יש דברים שמעל השכל שלך ואם אתה תיכנס ותתחיל לחקור ולפשפש בהם, חס וחלילה אתה יכול לחטוא. ובשביל זה צריך 'סייג' לחכמה, דהיינו לעשות גדר לחכמה.

הנוטע לסייג ולקורות – בענין ערלה

ז. הפירוש של המילה סייג, נבין אותו לפי המשנה (ערלה א, א): 'הַנוֹטֵעַ לְסִיג וְלִקְדוּת פְּטוּר מִן הָעֵרְלָה', היינו שנטע את האילן לעשות אותו גדר לשדה או לכרם, הוא לא נוטע אותו בשביל הפירות שלו, אלא בשביל שיהיה גדר. או שהוא נוטע את האילן בשביל להשתמש בקורות שלו לבנייה. במקרים כאלה, גם אם יש פירות לאילן, הם אינם ערלה תוך שלוש שנים. ומזה למדנו שהמילה 'סייג' פירושו גדר. וכן כאן: השתיקה היא הגדר של החכמה.

איך אפשר להבין במציאות האדם שהכתר גבוה מהמוחין שלו

ח. רבינו ביאר בליקוטי מוהר"ן (תורה כ"ד) את הענין של הכתר שהוא בחינת 'המעכב והמסדר'. יש קושיא מפורסמת: הספירה הכי גבוהה היא 'כתר' ואחר כך 'חכמה', ולכאורה קשה הרי כדי להתבונן בעולמות העליונים אנחנו מתבוננים באדם התחתון, שהוא צלם ודמות של העליונים, וכמו שכתוב (איוב יט, כו) "וּמִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה אֱלֹהִים", ואצל האדם ודאי שהמוחין יותר חשובים מעצם הגולגולת שזה הכתר, באדם הגשמי הכתר זה עצם הגולגולת, העצם הזה הוא ודאי פחות חשובה מהמוחין שלו בעצמם. האריז"ל גם מקשה את זה, ועונה.

כאן נגיד עוד תשובה ע"פ דברי רבינו בתורה כ"ד, שהענין של עצם הגולגולת הוא המסדר והמיישב את המוחין, כי אם לא יהיה מה שעוצר את המחשבות של האדם, הוא יהיה כמו החכם של הסיפורי מעשיות (מעשה ט') שעם החכמה שלו הגיע לדברים הכי גרועים בעולם, הוא הגיע לכפירה, איבד את כל עולמו מרוב חכמתו, זה ודאי חכמה שאינה טובה. אם האדם לא יודע איפה לעצור את החכמה, יותר טוב שהוא יהיה טיפש, וכמו שאמר שלמה (משלי י, כח) "גַּם אֲוִיל מִחֲרִישׁ חָכֵם יִחְשָׁב אֵטֶם שִׁפְתָּיו נָבוֹן". העוצר את המח מלהתפשט למקומות שאין ראוי לאדם לחשוב בהם, זה הכתר – עצם הגולגולת, שהיא גם בגשמיות עוצרת ועוטפת את המח. והעצירה הזו יותר חשובה מהמח בעצמו.

מה חשוב יותר באוטו, הגז או הברקס

ט. ניתן משל לזה ממכונית, כל מכונית חייבת שיהיה לה בלמים, ושיהיה לה דוושת גז, אם נתבונן מה הכי חשוב הגז או הברקס, בוודאי הברקס, נכון הגז הוא המפעיל את הנסיעה, הוא עושה את הכל, אבל אם יהיה לאוטו רק גז בלי ברקס, תוך כמה דקות יהיה תאונת דרכים קשה והאדם ח"ו ימות. לכן הכי חשוב זה דוקא הברקס, כי על ידי שהוא עוצר את האוטו יש תועלת בגז. אותו דבר כאן, מה שיש תועלת בחכמה, זה דווקא כשיש את הכתר שהוא מיישב ומסדר, היינו שהוא עוצר את המוחין שלא לחשוב במקום שאינם צריכים לחשוב.

לכן מאוד מאוד צריך להיזהר בענין הזה שלא לפגום בצדיקים, ואפילו צדיקים שיש להם דרכים שהם לא כמו הדרך שלנו, אנחנו לא נדבר עליהם. ואני אתן דוגמה, אנחנו יודעים על הרבה צדיקי אמת שיש להם בלבול עם הנושא הזה של 'אומן ראש השנה' למשל, אבל הם צדיקים גדולים מאוד, ואסור לדבר עליהם. אתה כן יכול להגיד לעצמך: אני יש לי את דברי רבינו את דברי רבי נתן כפשוטו, ולא הולך אחרי חוכמות ולא מתבלבל – בסדר. אבל זה לא סותר שהשני הוא לא צדיק אמיתי עובד השם וירא שמים בתכלית, רק יש לו הנהגה אחרת מה לעשות.

וגם כשיש דברים בעייתיים מאוד נגד השולחן ערוך, כדאי להתרחק מהם לא להביע דעה ולא להיכנס בכל הנושא, אלא שאתה בעצמך תתרחק מהאיש הזה או מהקבוצה הזו, אבל בלי לדבר באש וגופרית, לא כל משא הדור נתון על כתפך, תשאיר את זה לגדולי הדור. כל הנושא של מחלוקת הוא סכנה מאוד מאוד גדולה, והרבה ניזוקו מזה, ולכן העצה לשתוק ולא להתערב.

בינה – ענוה, יש מדרגות והיכלות שלהגיע אליהם צריך מחלוקת

יח. בחיי מוהר"ן (אות ת"ב), כתב וז"ל: פעם אחת היו אנשי שלומנו קובלים לפניו (לפני רבינו), שקשה להם לסבל ענין המחלוקת והרדיפות וכו'. ענה ואמר להם: תאמינו לי שיש בידי כח לעשות שלום עם כל העולם – שלא יהיה שום חולק עלי, אבל מה אעשה שיש מדרגות והיכלות כאלו, שאי אפשר לבא אליהם רק על ידי מחלוקת. רבינו אומר: הייתי יכול לעשות שלום ולא רק עם צדיק הזה וצדיק הזה, אלא עם כולם – עם כל העולם, אבל מה אני אגיד לכם יש כאלה מדרגות והיכלות של עולמות גבוהים שאי אפשר להגיע אליהם רק אם יש עליך מחלוקת.

אפילו על משה רבינו עשו מחלוקת

יט. ורבינו והביא ראייה ממש רבינו, וז"ל: והראיה, כי משה רבנו עליו השלום, בנדאי היה לו כח המושף להמשיך את כל ישראל אליו, בדרך תיב (שמות לה, א) וינקח משה את כל עדת בני ישראל, כי הוא היה 'הדעת' של כלל ישראל, והיה בכחו להקחיל ולהמשיך את כלם אליו, ואף על פי כן מה בתיב (שם לג, ח) "והביטו אחרי משה", ודרשו רז"ל מה שדרשו וכו' (קדושין לג), ע"כ. שם בגמ' בקידושין מובא: "והיה קצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהל ויהביטו אחרי משה עד באו האהל" – ר' אמי ור' יצחק נפחא, חד אמר: לגנאי, וחד אמר: לשבת. מאן דאמר לגנאי, כדאיתא וכו'. ופירש"י: כדאיתא – משום דדבר מגונה הוא לא רצה לפרסמה והרי הוא מפורש במדרש רבי תנחומא: ראו כמה עבים שוקיו כמה צוארו שמן הכל משלנו.

ולא רק זה, אלא דרשו חז"ל (סנהדרין קי) על הפסוק בפרשת השבוע (במדבר טו, ד) "וישמע משה ויפל על פניו", אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: שחשדוהו מאשת איש, שנאמר (תהלים קו, טז) "וינקאו למשה במחנה לאהרן קדוש ה'". האם יש דבר זר ומוזר יותר מזה, שכל אחד מישראל קינא לאשתו משה הצדיק הכי גדול שהיה בעם ישראל.

והוסיף רבינו לשאול יותר, הרי משה רבינו היה בחינת 'דעת', כמו שכתוב בו (דברים ה, לה) "אתה הראת לדעת" – אתה משה זכית

בספרים והם בעינינו 'מותרות'. 'מותרות' – זה בעיה של עצירות וכאבי בטן, וכמו שאומר רבינו שם (סא, א), וז"ל: ודאג, על ידי שלמודו היה מבחינת אלו המותרות, בבחינת הנאמר בדאג (שמואל א' כא, ח) "וישם איש מעבדי שאול נעצר לפני ה' וישמו דאג" וכו', ופירש רש"י: "עוצר עצמו וכו' לעסק בתורה". כי למודו היה מבחינת 'עצירות', בחינת 'מותרות'. על ידי זה לא היה מוציא מלמודו "משפטי אמת", רק "משפט מעקל". ועל כן היה דן שאין דוד ראוי לבוא בקהל (במות עו), וזה היה על ידי שלמודו היה 'ממותרות', עכ"ל.

יש עוד פגם של 'אמונת חכמים' כשלא מאמין בתורה של עצמו

טו. ויש עוד פגם של 'אמונת חכמים', שלפעמים החכם לא מאמין בעצמו, וזה עצמו פגם אמונת חכמים. וז"ל (שם, ה): ויש שיש עליהם מחלוקת, מחמת שאין להם אמונה בעצמן, ואינם מאמינים בחדושי תורה שלהם שהם מחדשים, ואינם מאמינים שיש להם יתברך שעשועים גדולים מחדשים שלהם. ועל ידי זה שאין להם אמונה בחדושים של עצמן, על ידי זה הם מתרשלים בחדושיהם שלהם. ועל כן בא עליהם 'מחלוקת', ע"כ.

וראה בשיחות הר"ן (שיחה ק"ב), וז"ל: ענה ואמר בלשון גערה קצת, באומר: ואם יש לך אמונה, אין לך אמונה בעצמך, והזכיר מיד מאמר רבותינו ז"ל (סוטה מח): "כי מי בו ליום קטנות" (וכך ד, י) 'מי גרם לצדיקים שיתבזבו שלחנם לעתיד לבא, קטנות שהיה בהם בעצמן' – שלא האמינו בהם בעצמן. ורש"י ז"ל פירש שם בפשוטו – 'קטנות אמונה' (בהקדמה). אבל מדקדוק לשון הגמרא שאמרו שם: "קטנות שהיה בהם", נראה מבאר דברי רבנו ז"ל, שעקר קטנות האמונה שלהן – היה בהם בעצמן, עכ"ל. אם אדם יותר מדי עניו, ולא מאמין בתורה של עצמו, ולכן לא מלמד תורה לאחרים, או לא כותב ספרים, או לא אומר את החידושי תורה שה' נותן לו, גם זה נקרא פגם אמונת חכמים – שפוגם בחכם שבעצמו. על פי רוב הבעיה שלנו הפוכה, אנחנו מאמינים בעצמנו יותר מדי, אבל יש כאלה צדיקים, שזה הבעיה שלהם, שלא מאמינים בעצמם. וגם זה גורם שתעשה כנגדם מחלוקת.

חטא עץ הדעת – בא מפגם 'אמונת חכמים'

טז. רבי נתן מסביר בליקוטי הלכות שהפגם הראשון של את עץ הדעת היה בגלל אמונת חכמים חוה לא היה לה מספיק אמונה באדם שמה שאדם אמר לה בשם הקדוש ברוך הוא שאם היא תאכל מעץ הדעת היא תמות, והיא האמינה לנחש ולא האמינה לדיבור של אדם הראשון בשם ה'. נמצא שלחיה בעצמה היה פגם אמונת חכמים שגרם את כל החטא עץ הדעת. ולפי הענין הזה של אמונת חכמים זה יסוד הכל.

אמונה בכל החכמים לא סותר לאמונה בצדיק האמת המיוחד

יז. ולמעשה, להאמין בכל הצדיקי אמת יהיו ספרדים יהיו אשכנזים יהיו חסידים יהיו תימנים יהיו מה יהיו, לא משנה, כיון שהוא צדיק אמיתי עובד השם אני מאמין בו וזהו. וזה לא סותר לענין שיש לי את הצדיק האמת שלי שממנו אני מקבל דרך בעבודת השם – שזה רבינו הקדוש צדיק האמת. אבל יש עוד הרבה מאוד צדיקי אמת אבל צדיק שנותן דרך והנהגה בעבודת השם – זה רבינו הקדוש.

המחלוקת. וזה מה שאומר רבינו, בוודאי יש לי כוח לעשות שלום עם כל העולם, אבל אם אני רוצה לעלות למדרגות יותר גדולות, אני דווקא צריך את המחלוקת.

השני הפכים שבדעת

כג. 'דעת' – נושאת שתי הפכים, היינו את שני ההפכים של חיבור ופירוד. כי דעת מצד אחד זה 'חיבור', וכמו שכתוב (בראשית ד, כה) "וַיַּדַּע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ", מצד שני 'דעת' – היא מחלקת ומבדילה, וכמו שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות ה, ב) 'אם אין דעת – הבדלה מנין'. והביאור בזה, כי מוח הדעת באדם הוא נמצא גם בימין וגם בשמאל, ולא כמוח החכמה שהוא רק בימין, ומוח הבינה שהוא רק בשמאל. וספירת הדעת בקבלה כוללת את החסדים והגבורות – שהם שני הפכים גמורים, ומתאחדים במוח הדעת להיות במוח אחד. נמצא, שמצד החסדים שבדעת – מוח הדעת הוא 'מחבר'. ומצד הגבורות שבדעת – מוח הדעת הוא 'מבדיל'.

משה רבינו היה בחינת 'דעת' ויכל להשתמש בדעת בשתי הפכים כפי מה שהוא רוצה, או להשתמש בדעת בתור מחבר, או להשתמש בדעת להבדיל. וזה עומק דברי רבינו שמה ודאי יכל לעשות שלום עם כל ישראל, רק שמה רבינו לפעמים בוחר להשתמש בדעת לבחינה של 'הבדלה' – שיעשו עליו מחלוקת, כי משה רבינו רוצה ענווה – שזה בחינה של שיערי בינה. ועל ידי זו הענווה, משה רוצה להגיע לעוד מדרגות והיכלות גבוהים.

זה קצת מסביר את מה שרבינו אמר (לעיל אות ד) 'הִבְאֵתִי לָכֶם מִתְּנָה מִנְּסִיעֵתִי לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּחְלָקָה', מחלוקת זה מתנה אם יודעים להשתמש נכון במחלוקת – ולהגיע איתה לענווה גדולה, ואז לעלות מדרגות והיכלות גבוהים, שאי אפשר לעלות אליהם בלי מחלוקת, ולכן אצל רבינו המחלוקת היתה מתנה.

ton – המחלוקת מגביה ומגדלת את האדם

כד. רבינו אומר (בתורה קס"א), וז"ל: הַמַּחְלָקָה מִגְבִּיָּה וּמִרִּים אֶת הָאָדָם, "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֹּׁדֶה" (דברים כ, יט), וְהָיָה עֵץ הַמָּוֶה עַל הָאָרֶץ, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִגְבִּיָּה אֶת עֲצָמוֹ, כִּי אִם עַל יְדֵי שִׁבְעֵי עָלִי מִים שׁוֹטְפִין, אֲזִי הַמִּים מְרִימִין וְנוֹשְׂאִין אֶת הָעֵץ, וְהַמַּחְלָקָה נִקְרָא 'מִים' כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פח, יח) "סִבּוּנִי כַּמִּים כָּל הַיּוֹם הִקִּיפוּ עָלַי יָחַד".

תהליך גדילת העצים

כה. יש דבר מעניין בעצים, הדבר שהכי מקלקל את העץ – זה אש ומים, אש שורפת את העץ, ומים מנפחים את העץ עד שהוא נרקב ומתקלקל. אבל מה הדבר שמגדל את העץ? זה אש ומים, משקים את העץ במים. אבל הוא צריך גם את האש בשביל לגדול, העץ קולט במשך כל היום (שיש אור) פחמן דו-חמצני (CO₂) מהאוויר דרך הפיוניות (נקביות זעירות שיש בעלים), ומשתמש בו בתהליך הפוטוסינתזה כדי לייצר סוכר (אנרגיה) תוך כדי שחרור של חמצן (O₂) לאוויר. ה'פחמן דו-חמצני' נוצר מאש, אמנם לא צריך דוקא אש ממש, כי גם בני אדם שנושמים, משחררים 'פחמן דו-חמצני' לאויר.

הדימיון בין אש ומים בעצים למחלוקת

כו. ולפי הדבר שמגדל את העץ זה אש ומים, והדבר שהורס ומכלה את העץ זה אש ומים. רק תלוי אם העץ בתהליך של גדילה – עץ

לדעת. דעת – יש לו כח של חיבור, וכמו שכתוב (בראשית ד, כה) "וַיַּדַּע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ", וא"כ ע"י הדעת היה יכול משה רבינו לחבר אליו את כל ישראל, כמו שבאמת הקהיל אליו את כל ישראל ובכל אופן עשו כנגד משה רבינו מחלוקת. אלא שלמשה רבינו הייתה עבודה עם המחלוקת, ועל ידי שקורח חלק עליו ועל ידי כל מיני מחלוקות שעשו על משה רבינו, כל המחלוקות האלה הועילו למשה רבינו לעלות למדרגות והיכלות כאלה גבוהים שלא היה יכול לעלות אליהם רק על ידי המחלוקת.

מה הביאור ש"מחלוקת אפשר לעלות למדרגות והיכלות"

כז. רבינו לא מסביר את הקשר בין מחלוקת לבין העליה במדרגות והיכלות, רק שרבינו קצת רומז ואומר בסוף השיחה הנ"ל, וז"ל: אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוֹנוֹם לְבָרְכָהּ (סנהדרין ז.) 'הֵאֵי תִגְרָא דְמִיָּא לְבִדְקָא דְמִיָּא וְפִי, הַמְרִיבָה דוּמָה לְזֶרֶם מִים הִיוּצָא מִן הַנָּהָר בַּעַת שְׁעוּלָה עַל גְּדוּתָיו, שֶׁתְּחִילָה מַחְלָלִים הַמִּים בִּזְרֵם דָּקִיק בְּאִמְצָעוֹת חוֹר שֶׁהֵם יוֹצֵרִים בְּתַלּוּלֵי הָעֶפֶר, וְאַחֲכָיִם נַעֲשִׂים שֹׁטֶף מִים גָּדוֹל מִזִּיק וְהוֹרֵס, וְכֵן הֵיא גַם הַמַּחְלָקָה, שֶׁנֶּאֱמָר (משלי י, יד) "פּוֹטֵר מִים רִאשִׁית מִדּוֹן" וְכו', (כמו שטף המים הזה כך הוא ראשית המחלוקת). וְכֵתִיב (דברים כ, יט) "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֹּׁדֶה" – כָּל מֶה שֶׁשׁוֹפְכִין מִים סָבִיב בְּיוֹתֵר, הוּא גָדֹל בְּיוֹתֵר, ע"כ. היינו, שכמו שהמים מגדילים את האילן, ככה המחלוקת מגדילה את האדם.

ע"י מחלוקת באים לענווה גדולה

כח. וכדי להסביר את זה נראה, שלא לחינם רבינו לוקח את הדוגמה של משה רבינו, כי הענין המיוחד שהיה במשה רבינו שהוא היה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, משה רבינו זכה לענוות אמת. אחד הדברים שגורמים לאדם ענווה ושפלות, זה עצמו שחולקים עליו. נמצא שמה רבינו באמת יכל לעשות שלום עם כל העולם, אבל למה הוא נתן את המציאות הזאת שתהיה עליו מחלוקת כל כך קשה, כי הוא הרגיש שהמחלוקת נותנת לו עוד ענווה ועוד שפלות, כי אם חולקים עלי כך וחולקים עלי כך, אז בוודאי שאף על פי שהדברים הם שקר, אבל יש איזה נקודה שאני צריך לתקן מעין המחלוקת שחולקים עלי. ומשה רבינו תמיד מצא מה לתקן בענוותנותו, ואז הוא הגיע לעוד ענווה ועוד שפלות.

בכח הענווה עולים מדרגות והיכלות

כט. כדי להעלות עולמות והיכלות צריך ענווה ושפלות, כי כדי לעלות מעולם לעולם צריך להיות בטל ומבוטל לקדוש ברוך הוא, וככל שאתה עניו ושפל יותר, כך אתה יכול לעלות ולהידבק במדרגות גבוהות הרבה יותר. כי לעלות מהיכל להיכל, פירוש, שמתגלה לך עוד סודות אלוקות, וכל סוד אלוקות שמתגלה – זה סימן שאתה יותר מחובר בהשם יתברך וביטלת עוד חלק גשמי מהגשמיות והישות שלך. כי מה מפריע להשיג השגות? זה הגשמיות של הגוף המסתירה על הנשמה. וככל שאתה מבטל את הגוף יותר ויותר – מבטל עוד חלק גשמי ועוד חלק גשמי בגוף שלך, ככה אתה זוכה להתבטל אל השם יתברך יותר ולהשיג השגות מדרגות גבוהות הרבה יותר ממה שהשגת עד עכשיו.

נמצא, שמה רבינו השתמש במחלוקת שחלקו עליו כדי לעלות להיכלות ומדרגות גבוהות, מה שלא היה יכול לעלות אלמלא

אם אתה עושה את עצמך אפל שפל ועניו, אף אחד לא מחפש לראות את הנגעים שיש בך. אבל אם אתה מגביה את עצמך – מרגיש שכולך אור, אז כולם רואים את הנגעים שלך.

גבורה – המריבה בין הצדיקים היא כדי לגרש את הסטרא אחרא

ל. רבינו אומר בליקוטי מוהר"ן (תורה ה' אות ה'), וז"ל: וְתִאֲמִין, כִּי כָל מִצְוֹתָא וּמִרְיָבָה שֵׁשׁ בֵּין הַצְדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, אֵין זֶה אֱלָא כְּדִי שְׁיִגְרְשׁוּ סִטְרִין אֲחֵרִין. וְזֶה פְּרוּשׁ (מִשְׁלִי טו, לא) "אֵין שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים, בְּקֶרֶב חֲכָמִים תִּלְיִין" – לְשׁוֹן תְּלוּנָה וּמִרְיָבָה. כְּשֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ מִרְיבוֹת שְׂבִין הַצְדִּיקִים, תִּדְעַ שְׁזֶה מְשִׁמֵּעִין אוֹתָךְ תּוֹכַחָה, עַל שְׁפָגְמָתָ בְּטַפִּי מִחֶדֶךְ, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלִי ב, יט) "כָּל בָּאִיהָ לֹא יִשׁוּבוּן, וְלֹא יִשְׁיִגּוּ אַרְחוֹת חַיִּים" – שְׁאֲתָה דְּבוּק בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא, בְּחִינַת חֶמֶץ, בְּחִינַת "יָרֵד גְּבִירָאֵל וְכוּ", וְתִדְעַ שְׁזֶה שְׁעָנִין קִנְיָה – הֵינּוּ חֲכָמוֹת חִיצוֹנוֹת נְעוּצִים בֵּין חֲכָמָתָךְ. וּבְנִדְאִי אִם לֹא הָיָה נֶפֶס מִחֶדֶךְ, לֹא הָיָה נֶשְׁמָע לְךָ מִרְיבוֹת שְׂבִין הַצְדִּיקִים. וְאֵין הַמִּרְיָבָה אֱלָא בְּשִׁבְלָךְ, כְּדִי שֶׁתָּשׁוּב מִמֶּנָּה לְחַיִּים.

רבינו מדבר כאן על שלושה עניינים שהם בעצם אחד, א) שהמריבה בין הצדיקים היא לגרש את הסטרא אחרא, ב) שמי שלא ראוי להתקרב בגלל שעדיין לא תיקן את טיפי מוחו, אזי המריבה בין הצדיקים היא בשביל להרחיק אותו מלהתקרב אליהם. ג) וכן להיפך, מי שרואה בעצמו שעדיין נשמע לו מריבה בין הצדיקים, סימן שהוא עדיין לא תיקן את עצמו, והוא צריך לשוב ממות לחיים.

ר' דוד צבי אוירבך השווער של ר' נתן היה מתנגד גדול

לא. הענין הזה בתורה זו נאמר במיוחד לרבי נתן, רבי נתן כשהתקרב לרבינו בפרט ולחסידות בכלל הייתה לו בעיה, כי חמיו ר' דוד צבי אוירבך – ר' דוד צבי הגדול, היה מדבר כל יום נגד החסידות, אף על פי שלא היה מדבר מילה אחת של דברים בטלים, בכל אופן היה לו שיעור של כמה דקות בכל יום שהיה מדבר עם בני ביתו כנגד כת החסידים, ככה הוא קרא להם 'כת', וזאת בגלל שהוא האמין בלב שלם שצריך להרחיק מההנהגה שלהם. וכשרבי נתן הצטרף למשפחה, גם הוא שומע את הדיבורים האלה.

ועיקר הדיבורים של ר' צבי היה בנקודה הזאת שיש מחלוקת בין הצדיקים בעצמם, ומובא בשיח שרפי קודש (ח"א אות תר"ו), וז"ל: הָאֵלֶּן הַצְדִּיק רַבִּי דָּוִד צָבִי ז"ל הָיָה מִתְנַגֵּד עַל כָּל־לִיט הַחֲסִידִים, כִּי בִתּוֹ חָנָה רָצָה לְהִתְקַרֵּב לְכַת הַחֲסִידִים וְנָסַע אֶל הָרֶב הַצְדִּיק רַבִּי פִּנְחָס מִקְאָרִיץ זצ"ל, וְנִרְאָה יֵשֶׁר בְּעֵינָיו, אֶף שְׁמַעַת שֵׁם אֵיךְ שְׁמַדְבָּרִים שֵׁם מֵאֵד עַל הָרֶב הַצְדִּיק רַבִּי מִיכָלִי מִזְלָאטְשׁוֹב זצ"ל, אַחֵר כִּדְ נָסַע אֶל הָרֶב הַצְדִּיק רַבִּי מִיכָלִי מִזְלָאטְשׁוֹב וְגַם הוּא יֵשֶׁר בְּעֵינָיו, אֶף נָפַל גַּם מִזֶּה, מִחֲמַת שְׁשִׁמְעַת שֵׁם שֵׁם מְדַבְּרִים עַל רַבִּי פִּנְחָס מִקְאָרִיץ זצ"ל וְאֲנָשִׁיו. וְאָמַר: 'אֵין מֵאֲמִין, שְׁשִׁינְהֶם אֲמַת, מֶה שְׁזֶה מְדַבֵּר עַל זֶה רַע, וְזֶה מְדַבֵּר עַל זֶה, כְּלוֹ אֲמַת'. וּמִחֲמַת זֶה נִתְרַחַק מִכָּלֶם, וְהָיָה רָגִיל לִקְבֹּעַ לוֹ שְׁעוֹר בְּכָל יוֹם בְּמִכְנֵן לְדַבֵּר עַל הַחֲסִידִים, בְּכַדִּי לְהִתְרַחַק מֵהֶם, אֶף עַל פִּי שְׁהָיָה צָדִיק גָּדוֹל.

ר' דוד צבי היה נשמה שנתן אותה הבעל שם טוב לאביו

לב. יש סיפור מופלא אודות לידתו של ר' דוד צבי הגדול, שהובא בספר באש ובמים, וז"ל: מוֹבָא בְּסִפְר "בְּרָכָה מְשִׁלֶּשֶׁת": ר' אֲרִיָּה

חי, שאז הם מועילים לו כשהם במינון הנכון ולא יותר מדי, או שהוא כבר נעקר ממקום גידולו – עץ מת, שאז אפילו מעט אש ומים מזיק לעץ. וכך היא המחלוקת, אם אתה עדיין בתהליך של גדילה, כלומר שאתה עניו ומרגיש תמיד שאתה צריך עוד לגדול, המחלוקת תסייע לך ותגדל אותך אבל אם אתה כבר תלוש, כלומר אתה כבר חושב בעצמך, זהו אני כבר גדלתי, אזי כל מעט מחלוקת שעושים עליך מאוד מזיקה לך, וסובלים ממנה הרבה.

המחלוקת מודיעה לאדם שלא הכל טוב אצלו לגמר

כו. ונסביר את הדברים יותר במציאות של המחלוקת. הרבה פעמים אדם גדול בטוח שהוא עושה רק טוב, והרבה פעמים הוא יכול להתבלבל לגמרי, אבל על ידי שהוא שומע את המחלוקת שחולקים עליו, ומתייחס אל הדברים ולא מזלזל, או לא משיב מלחמה חזרה. אלא שומע ומתבונן, ואומר לעצמו: אולי יש איזה צדק במה שחולקים עלי, אולי הם לא צודקים לגמרי אבל הם צודקים קצת, ובזה הוא מתקן את עצמו. ולכן, גם אדם שאין עליו כמעט מחלוקת בחוץ, יש לו לפעמים מחלוקת בתוך ביתו, שאשתו מעירה לו, אשתו חולקת עליו ואומרת לו שהוא לא בסדר בזה ובוזה. ויש לך שתי אפשרויות, אתה יכול להקטין אותה לזלזל בה, לכעוס עליה. אבל אתה יכול גם לשמוע ולהתבונן, הרי אם היא לא תעיר לך מי יעיר לך, הרי אתה רשכבה"ג גדול, ומי מעיז להגיד לך משהו. תגיד תודה שיש לך אשה שלפעמים מעירה לך, ותבונן בדברים שלה, לפעמים יש הרבה צדק בדבריה. זה מציל אותך, וכמו שאומרים בסלנג של היום 'שלא תעוף על עצמך' – אל תתרומם מהקרקע בעפיפה מרוב ביטחון עצמי מופרז.

החרב המתהפכת שיש מעל הראש

כח. אני אגיד לכם מוסר שאמר לי אחד האנשים החכמים הרב דוקי גרינוולד, הוא אמר לי תדע לך בברסלב יש חרב המתהפכת שהיא מסתובבת ועורפת ראשים, אבל היא נמצאת בגובה מסוים, כל זמן שלא עלית לגובה הזה היא יכולה להסתובב – היא לא תזיק לך, אבל ברגע שעולים לגובה, הופ היא מסוכנת. אני מזכיר לעצמי תמיד, שזה מוסר גדול ששמעתי. תשמור על עצמך קטן אל תעלה אל תהיה גדול מדי, ברגע שאתה גדול מדי מקנאים בך, ברגע שמקנאים בך – עושים עליך מחלוקת, אבל כשאתה שומר על עצמך במקום שלך באמת, איפה שאתה באמת, ולא מגדיל את עצמך יותר מאיפה שאתה, לא מנסה לקדם את עצמך יותר מדי, אז לא תפגוש את החרב המתהפכת הזאת.

'לעולם הוי קבל וקיים'

כט. כתוב בגמ' (סנהדרין צב.): אמר רבי אלעזר: 'לעולם הוי קבל וקיים'. ופי', קבל – אפל, כלומר עשה עצמך אפל ושפל ועניו – וועל ידי כך תתקיים תחיה. אמר רבי זירא: אף אנן נמי תנינא: בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות נגעו, שמע מינה, ע"כ. הגמרא אומרת מה הראיה לזה: אם יש בבית נגע מביאים את הכהן לראות, אבל אם הבית הזה אפל וחשוך ואין בו חלונות והכהן לא רואה בחושך אם יש נגע, אז לא יביא הכהן נר כדי לראות אם יש נגע, כי הוא צריך לראות לפי האור השמש שנכנס דרך החלונות, אבל אם הבית חשוך אי אפשר לראות את הנגע – ונשאר הבית טהור. כך בנמשל,

המוח שלי, כי מה שמפריע לאדם להתקרב לצדיק, ובפרט לצדיק האמת שבין הצדיקים, זה הפגם בקדושת הברית קודש. הברית קודש היא 'ספירת היסוד', ועליה נאמר (ירמיה ב, כא) "כלה זרע אמת", והפגם בזה ח"ו נדבק בשקר, וממילא לא יכול להידבק בצדיקי אמת, עד שיעשה תשובה שלימה לתקן את טיפי מוחו שזה "כלה זרע אמת", ואז יראה שלא נשמע לו באוזניו שום מחלוקת בין הצדיקים. נמצא, שהמחלוקת בין הצדיקים, זה להרחיק את מי שלא ראוי להתקרב, משום שעדיין הוא פגום בטיפי מוחו. אכן לא רק מטעם זה, כי ודאי ר' דוד צבי היה קודש קדשים, ולא היה לו שום נדנדוד של פגם, שם היה משהו אחר, אבל בשבילנו, זה מוסר גדול.

תפארת – עונש החולקים על הצדיק בתאות ממון' תפארת נפולה

לז. רבינו אומר בלקוטי מוהר"ן (תורה כג, א), וז"ל: כל צדיק וצדיק, כשהקדוש ברוך הוא רוצה לגרש אויביו של צדיק, הוא מפיל את האויב בתאות ממון. כי צדיק הוא ברית עולם (תקון מ"ח דף פה), וזה האויב של צדיק שחולק על צדיק, אין לו מלח להמתיק מיריותו. כי מלח – ממון חסר, כי עקר תאות ממון שנתמעט, אינו אלא על ידי ברית, ע"כ. כשאדם זוכה להתקרב לצדיק, הוא מקבל ממנו בחינת מלח ברית, והמלח הקדוש הזה, יש לו כח למלוח ולמתק את תאות ממון, שזה העונש הקשה ביותר שהאדם נענש בו. וממילא כשהוא חולק על הצדיק, אין לו מלח, והוא נופל לתאות ממון.

איזו תאוה גדולה יותר ניאוף או ממון

לח. בזה מיושבת קושיא חמורה שהקשה אותה ר' נתן בלקוטי הלכות (אבן העזר קידושין ג, א), והיא: שבכל מקום בספרי רבינו ובשאר ספרים מבואר, שהתאוה הכי קשה היא תאוה הכללית, היינו תאות ניאוף. ואילו בסיפורי מעשיות מעשה י"ב, מבואר שתאות ממון היא הכי קשה, וז"ל: בספור מעשה הנודא של הבעל תפלה מבאר, שתאות ממון הוא גרוע עוד יותר אפילו מתאות ניאוף, כמבאר שם, מה שקבלו מן המלך, שמכל התאות שבעולם יכולין להוציא את מי שנפל לשם חוץ מתאות ממון, שמי שנפל לשם – אי אפשר להוציאו בשום אופן כי אם על ידי הדרך שיש להתרבר שהגבור מקבל משם כח גבורתו וכו', עין שם. מובן שם, שאפילו מתאות ניאוף יכולין להוציא בנקל יותר מלהוציא מתאות ממון, ולכאורה הדברים סותרים זה את זה, עכ"ל בקושיא.

ותירץ שם, שודאי שעיקר הניסיון של האדם הוא בתאות ניאוף, אבל מי שלא זוכה לעמוד בזה ופוגם בברית, אזי מפילים אותו לתאות ממון, וזה עונש קשה מאוד בשבילו, כמו שאנחנו רואים בחוש איך זה סבל כל יתואר שהאדם כל הזמן עצוב בגלל שכל הזמן הוא רודף אחר הממון ואין לו מנוחה אפילו לרגע אחד. בין אם עני, ותאב כל הזמן לממון, ואין לו מנוחה יום ולילה, שכל זה עונש בשבילו על פגם הברית. ובין אם הוא עשיר גדול, גם זה עונש גדול בשבילו, עד שהוא לא יכול להנות משקל אחד ממה שיש לו, בגלל שיש לו תאוות ממון, והוא נעשה קמצן, וכל הזמן מחפש עוד, לא יושן, לא אוכל, והוא מיליאדרד מסכן הכי גדול עלי אדמות, שאין לו מנוחה ורק חי בפחד וחרדה על כספו, שמא יקחו לו יגנבו לו, או סתם יפסיד. וכל מי שקצת מכיר את זה מבין היטב. ואת העונש הגדול הזה נותנים, גם למי שעושה מחלוקת על הצדיק.

ליבוש (אביו של ר' דוד צבי) היה מברך בברכות, אך לבן זכר לא זכה עדיין. פעם אחת נפגש עם הבעל שם טוב, אשר הבטיח לו בן זכר, אך הוסיף עמו תנאי לכך שיכבדנו ב'סנדקאות' ויעניק לו את הזכות לקריאת השם לרד הנמול. אך ר' אריה ליבוש שהיה בעצמו מקבל אלוקי, הסס. הוא אמר לבעל שם טוב: הייתי כבר בכל היכלי הנשמות, ולא מצאתי שם בן זכר עבירי. וננה לו הבעל שם טוב: אכן צודק הנך, אך מפנין שבשבילי מצויים שנים, מעניק אני לך אחד מהם, ע"כ. וזה דבר פלא, ר' דוד צבי היה באמת ראוי להיות הבן של הבעש"ט, ובסוף נעשה חולק גדול על החסידות.

גם הבעש"ט הרויח מנתינת הנשמה

לג. אבל בהתבוננות שניה, רואים כמה חסד ה' היה בזה, כי כיון שזה היתה הדרך של הנשמה הזו בעולם לחלוק על החסידות, נתאר לעצמנו שהמחלוקת הזו היתה צומחת בתוך הבית של הבעל שם טוב בעצמו. נמצא, שמצד אחד הבעל שם טוב במסירות נפש שלו נתן את המתנה הכי גדולה בעולם, כי במקום שיהיה לו שתי בנים הוא נתן למישהו אחר שלא היו לו בנים נשמה שלו באהבת ישראל שאין לה גבול. אבל אלוקים חשבה לטובה, שלא יצא חס וחלילה מחלוקת על החסידות, מתוך הבית של הבעש"ט בעצמו.

ר' נתן החזיק בצורה מופלאה מהשווער שלו

לד. נחזור לענין, רבי נתן שלנו – רבי נתן מברסלב רבי נתן הקדוש, הוא התבלבל קצת מהדיבורים של השווער שלו, כי הוא החזיק מאוד מהשווער שלו בהתחלה, ובהתחלה חשב שאין לא יכול להיות אדם יותר גדול בתורה במצוות בתפילה יותר מהשווער שלו (ע' שיח שרפי קודש החדש ח"ב אות י'), הוא חשב שהשווער שלו זה המדרגה הכי גדולה בעבודת ה'. אבל כל זה היה עד שהוא הכיר את רבינו, כי אז הוא הבין שיש עוד מדרגות יותר גבוהות.

הביאור בזה – שמחלוקת בין הצדיקים מגרשת סטרא אחרא

לה. על כל פנים הצדיק הזה הכניס ברבי נתן את הקושיא של המחלוקת בין הצדיקים, ורבינו כשאמר את התורה הזאת (תורה ה' בחצירות) בראש השנה תקס"ג – שזה היה הראש השנה הראשון שבו רבי נתן התקרב לרבינו, ובתורה הזו רבינו ענה לו על הקושיא הזאת: ואמר לו: יתאמין, כי כל מצותא ומריבה שיש בין הצדיקים השלמים, אין זה אלא כדי שיגרשו סטריין אחרנין. המחלוקת בין הצדיקים באה כדי לגרש את הסטרא אחרא. והסברנו את העומק בזה: ששני צדיקים נלחמים זה בזה אז הם מלבישים בצד השני סטרא אחרא, כי למה הם חולקים, בגלל שהם מלבישים אחד בשני מעשים לא נכונים שהשני עשה, כלומר שהם חולקים על הסטרא אחרא שהם הלבישו כפי דעתם בצדיק השני. שהרי אם הצדיק היה יודע בחבירו שבאמת הוא צדיק, ואין בו שום דבר איסור, ודאי לא היה חולק עליו, וכל מה שהוא חולק הוא משום שחושב שהוא עושה איזה דבר איסור ומלובש בו סטרא אחרא, נמצא שכל המחלוקת של האש וגופרית בחרב וחנית, היא רק כנגד הסטרא אחרא.

המחלוקת בין הצדיקים מרחיקה את מי שלא ראוי להתקרב

לו. אבל יש עוד פועל יוצא מזה, שאם אני שומע את המחלוקת הזאת ומתבלבל, זה סימן שעדיין לא תיקנתי את הפגם של טיפי

נצח – ניצחתי ואנצח, לולא המחלוקת היה רבינו מקרב את כולם

לט. מובא בחיי מוהר"ן (אות קט"ו), וז"ל: ופה ברסלב ישב בשלוח מבני העיר כל ימיו, אבל בעולם היה המחלוקת הולך ומתגבר וכל מה שקרב יותר אנשים להשם יתברך, התגבר המחלוקת יותר. אבל הוא זכרנו לברכה עשה את שלו, ועלה בכל יום ובכל שעה ובכל רגע למעלות גבוהות ורמות אשר אין לשער כלל. ולולא שהתגבר הקטרוג על העולם על שלא היה העולם כדאי לינק מאוד בזה ועמד וגנזו, היה נתגלה גדלותו בעולם והיה מחזיר כל העולם אליו יתברך. כי זה היה כל מגמתו תמיד כל ימי חייו, ובזה עסק תמיד לזכות הרבים ולהוציאם מחשך לאור, מאפלה לאור גדול.

רבינו ישב בברסלב מסוף שנת תקס"ב עד אייר של שנת תק"ע במשך שמונה וחצי שנים. ורבי נתן מספר שבאמת בברסלב ישב במנוחה כל ימיו, אבל בחוץ היה העולם סוער וגועש באש המחלוקת כנגד רבינו. ואומר רבי נתן כי באמת אם היה הדור ראוי לאור הזה, היה מגלה רבינו את הקדוש ברוך הוא בעולם, והיה מחזיר את כל העולם כולו בתשובה שלימה, ורק בגלל המחלוקת לא זכינו לדבר הזה. והייתה על רבינו מחלוקת קשה כדי להעלים ולגנוז את האור.

ניצחתי – בחי, ואנצח – אחרי התסלקותי

מ. והנה דוקא בגלל שרבינו מידתו 'נצח' (גימטריא נחמן), ומידתו שכל מה שהוא עושה נשאר לנצח, שלכן אין לו רבי מחליף, אלא הוא נשאר לנצח הרבי שלנו. והספרים שלנו הם נצחיים, התיקון הכללי הוא נצחי, וכן כל דבר שעשה, ממשיך ועושה פירות ופירי פירות עד היום מאתים חמישים שנה אחר כך. לכן יש עליו מלחמה ומחלוקת עד היום, כי מי שהוא מידת ה'נצח', יש עליו גם מלחמה, שאותה הוא צריך לנצח.

רבינו אמר 'נצחתי ואנצח' (מובא בשיר ידידות שלפני ח"ב של חיי מוהר"ן). ולכאורה קשה, אם ניצחת כבר, מה יש עוד לנצח. והתשובה, ניצחתי את המלחמה שהיה לי לעשות בחיי הקדושים, ואנצח במלחמה שתהיה אחרי הסתלקותי מזה העולם. רבינו ממשיך להילחם בסטרא אחרא, ומנצח, רבינו מחזיר עד היום אנשים בתשובה, וחוטף מהסטרא אחרא את כל מה שהיא בלעה.

הוד – הרשעים שחולקים על הצדיקים בחייהם הם קרואים מתים

מא. כתוב בלקוטי מוהר"ן (תורה ת, ח), וז"ל: ה'ראה לו' (אותו טיעא לרבה בר בר חנה את) ה'רשעים שאינם דבקים בצדיקים, והם נקראים 'מתי מדבר', כי מדבר לא היתה רוח צפונת מנשבת בו (יבמות עב). – הינו בחינת 'רוח החיים דקדשה', שהיא בחינת 'רוח צפונת' שהיתה מנשבת בפנור של דוד. והרשעים הללו, שאינם דבקים בצדיקים, ואין להם הרוח דקדשה, והם 'בחייהם קרואים מתים' (ברכות יח).

רבינו אומר שהרשעים שלא דבוקים בצדיקים הם נקראים 'מתי מדבר'. ומבואר כאן, שחס וחלילה אדם שנופל למחלוקת על צדיקים, בפרט על צדיקי האמת, הוא נקרא 'רשע מתי'. וזה כמובן עונש גדול לאדם להיקרא כלפי שמיא 'מתי' כבר בחייו.

יסוד – להתקרב לצדיק, ובעיקר כשאתה עדיין חי

מב. רבינו אמר בלקוטי מוהר"ן לקוטי מוהר"ן (תניינא סוף תורה ע"ח), וז"ל: צריכין לבקש מאד מהשם יתברך, לזכות להתקרב להצדיק

האמת, כי אשרי למי שזוכה להתקרב בעודו בחיים חיותו לצדיק האמת, אשרי לו, אשרי חלקו. כי אחר כך והינו לאחר מיתה (לאחר שאדם כבר נפטר, ורוצה שם בשמים להתקרב לצדיק), קשה אז מאד להתקרב. וצריכין מאד להרבות בתפלה ותחנונים מאד, שיזכה בחיים חיותו להתקרב לצדיקי אמת, ע"כ. ועיקר הבקשה והתחנונים הוא שלא תהיה לו מחלוקת על הצדיק, ושיאיר בו אור הצדיק, ואז יזכה להתקרב.

מדוע קשה להתקרב לצדיק אחרי שהאדם נפטר

מג. אחרי מאה ועשרים, כשאדם כבר מגיע למעלה, ואז הוא רואה את האמת, והוא אומר כן אני רוצה להתקרב לר' נחמן, שם זה כבר קשה מאוד, ומי יודע אם יהיה לו איזה זכות, כי סוף סוף הוא אמר איזה תיקון הכללי בחייו, שהרי כמעט אין יהודי היום שלא זכה לומר תיקון הכללי, והוא ירצה להיתפס בזה כדי לזכות להתקרב, אבל בעיקרון זה קצת מאוחר, יהיה קשה אז מאוד להתקרב, יהיה צריך זכויות גדולות ועצומות, וזה לא דבר שתמיד יש לאדם.

דוקא בדור שקודם הגאולה יש את הבלבול הכי גדול

מד. רבינו אומר (שם): כי הבעל דבר שם לבו על זה מאד עכשיו לבלבל את העולם, כי ישראל הם עכשיו קרובים אל הקץ מאד, ויש עכשיו לישראל געגועים גדולים וכסופים גדולים להשם יתברך, אשר לא היתה כזאת בימי קדם, וכל אחד נכסף מאד להשם יתברך. על פן הערים הבעל דבר, והכנים מחלוקת בין הצדיקים, והקים בעולם מפרסמים הרבה של שקר, וגם בין הצדיקים האמתיים הכנים מחלוקת גדול, עד שאין אחד יודע היכן האמת. על פן צריכין לבקש מאד מהשם יתברך לזכות להתקרב להצדיק האמת.

עיקר המלחמה הגדולה היא עכשיו, כל דור ודור שאנחנו מתקרבים אל הקץ, כי מצד אחד יש בלבול גדול בעולם בכל מיני סוגים, בין של תאוות גדולות יותר מפעם, ובין של דעות ובלבולים, ובין של חולשה ועייפות בעבודת ה'. אבל מצד שני יש היום דוקא כיסופים גדולים, כי ככל שמתקרבים יותר לגאולה, והגאולה קרובה יותר, ממילא הנשמה מרגישה יותר כיסופים ורצון לגאולה, ולכן דוקא עכשיו יש בישראל געגועים וכיסופים גדולים לה' יתברך. וכדי להילחם בכיסופים האלו, הבעל דבר מגדיל את המחלוקת על הצדיקים ובין הצדיקים, כדי שכל אחד יהיה מבולבל הרבה למי להתקרב, ויהיה לו קשה להתקרב לצדיק לקבל ממנו את הדרך בעבודת ה', ואת הכוחות לעבודת ה'.

מלכות – המחלוקת בגלל דמיונות שאתה חושב על חברך

מה. רבינו אמר שיחות הר"ן (שיחה קפ"ב) וז"ל: פעם אחת ענה ואמר: עלי אין חולקים כלל, רק הם חולקים על מי שעשה כך, כמו שבונים החולקים עליו, ועל איש בזה בודאי ראוי לחלק. כלומר, כי החולקים בונים עליו פזבים ושקרים אשר לא עלו על לבו, שעשה כך וכך מה שהכל שקר וכזב, ועל איש בזה שעשה כך כמו שאומרים הם, בודאי ראוי לחלק. נמצא שעליו אינם חולקים כלל, כי אם היו יודעין גדל צדקתו וקדשתו ומעלתו וכו', בודאי לא היו חולקים עליו, רק אדרבא היו רצים אחריו בהתלהבות נפלא כראוי, רק הם חולקים על מי שעשה מעשים כאלה כמו שהם אומרים, ועל איש בזה בודאי ראוי לחלק. ואמר שהם חתכו וצירו לעצמם אדם וחולקים עליו.

את כל העולם כולו בתשובה. הוד – החולקים על הצדיק הם בחינת 'מתי מדבר', הם בחינת 'רשעים בחייהם קרואים מתים'

יסוד – הבאנו שצריך מאוד לבקש ולהתפלל לזכות להתקרב אל צדיק האמת כל זמן שאתה עדיין חי, ולא להיבהל מהמחלוקת, אלא להתפלל ולבקש על זה הרבה. כי אחר כך – אחרי שאדם נפטר, כבר יהיה קשה להתקרב.

מלכות – ענין המדמה, ביארנו שהרבה מהמחלוקת מתחיל מדמיונות שוא, שאתה מדמיון שהוא חלק עליך, אתה מדמיון שאשתך אמרה ככה, אתה מדמיון שהילד אמר ככה, שפלוני אמר ככה – ומתכוון להרע לך, לבייש אותך. ועל פי רוב זה בא רק מדמיונות וכשתתקן את הכוח המדמה הזה, אז בעזרת השם תזכה ליצאת ממחלוקת, ה' יזכנו.

רבינו אומר שבאמת עלי אף אחד לא חולק אלא מה לקחו חתיכת אדם ציירו להם חתיכת אדם וכפי שצירו אותו ואמרו הוא כך והוא כך הוא ולכן הם חולקים, אומר רבינו גם אני מסכים שעל איש כזה כמו שציירתם שיש לחלוק עליו, אבל 'האדם הזה זה לא אני'. אדרבה אני בדיוק ההיפך מכל מה שציירתם.

לפעמים אתה מחמיא לאדם והוא בטוח שאתה מבקר ומעיר לו

מו. ופה למדנו נקודה אחת חשובה של ענין 'הדמיונות' ששייך לספירת המלכות, שכל הבלאגן של המחלוקת מתחיל מדמיונות, כי למה אתה רב עם מישהו, הרבה פעמים כי יש לך דמיונות, שהוא שונא שלך ומבקש רעתך. למה אדם רב עם אשתו, כי הוא מדמיון שהיא אמרה לו איזה משפט קשה ולא טוב. אבל רגע, דבר איתה רגע אחד ותראה שהיא לא התכוונה בכלל לזה. או בדרך כלל זה גם להיפך, שאתה אומר איזה משפט, אפילו לשבח את אשתך להחמיא לך, והיא בגלל שיש לה איזה רגש נחיתות בנושא, היא דוקא מפרשת אותו בדיוק הפוך. לפעמים אדם מחמיא לאשתו כמה האוכל טעים, והיא אומר תלו, הא אתמול לא היה טעים, הא האוכל שלי לא טעים לך וכו' וכו', אבל רק רגע, בסך הכל החמאתי לך, לא אמרתי אפילו דבר שמתקרב להערה. אלא שהמחלוקת נולדת מדמיונות, אדם מדמיון שאומרים לו ביקורת, ולפעמים רק התכוונו לשבח. ואם אתה רוצה ליצאת ממחלוקת, תצא מהדמיונות שמישהו רוצה לעשות לך, המריבות הם רק במוח שלך, לא באמת. אני לא אומר שכל המחלוקת היא דמיונות, אבל אני כן אומר שחלק גדול מהמחלוקות זה דמיונות.

סיכום עשרה ענייני מחלוקת על פי העשר ספירות

מו. אני רוצה לסכם בקיצור את כל העשר ספירות שאמרנו כדי שיהיה לנו קצת זיכרון, מהפרצוף הזה של המחלוקת: כתר – 'סייג לחכמה שתיקה', רבינו נותן עצה מה לעשות כנגד המחלוקת – לשתוק, ואיך אני יכול לשתוק? על ידי שאני דן את החבר לכף זכות ומוצא בו עוד יהלומים ועוד יהלומים וכך אני מגדיל את הכתר

חכמה – מחלוקת באה בגלל 'פגם של אמונת חכמים וספריהם', בינה – יש מעלה במחלוקת שאפשר להגיע איתה לעולמות והיכלות גבוהים, וכמו שהסברנו שזה על ידי הענווה והשפלות שבאה לאדם כשחולקים עליו.

חסד – שכמו שהמים מגדילים את האילן, כך המחלוקת מגדילה את האדם, היא שומרת על האדם שיגדל ישר, שלא יעוף על עצמו, ויבוא מזה לבלבולים ורעות. ע"י המחלוקת האדם מקבל את הפרופורציות הנכונות על עצמו, ושומע ביקורת.

גבורה – 'כל מצותא ומריבה שיש בין הצדיקים השלמים, אין זה אלא כדי שיגרו שטרין אחרנין', כדי לגרש את הסטרא אחרא. ועוד דבר, שאלו שאינם ראויים להתקרב לצדיק, לגרש אותם.

תפארת – תפארת הגוונים של הממון, שזה עונש גדול למי שחולק על הצדיק, שמפילים אותו ל'תאות ממון'.

נצח – ניצחתי ואנצח, שככל שרבינו היה מקרב עוד אנשים לתורה, על ידי זה הייתה המחלוקת עליו גודלת עוד יותר ועוד יותר, כי אם באמת הוא היה בלי מחלוקת האור הגדול של רבינו כבר היה מחזיר